



## Devlet Ormanlarında Verilen Maden İzin Sürecinin İncelenmesi (Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü Örneği)

Ali Osman SEZER<sup>1</sup>, Gökçe GENÇAY<sup>2,\*</sup>

<sup>1</sup>Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü, Eskişehir Orman Fidanlık Müdürlüğü

<sup>2</sup>Bartın Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, 74100, BARTIN

### Öz

Bu çalışmada Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü sınırları içinde yer alan önemli maden yataklarının, maden işletmecisine tahsis edilmesinin hukuksal yönü ve orman arazilerinde madencilik faaliyeti yapılabilmesi için alınması gereken izin ve belgeler incelenmiştir.

Bu amaçla öncelikle madencilik ve ormancılık kavramları, ormanların fonksiyonları ve amaçları ile ilgili genel bilgiler verilmiş olup, daha sonra Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü (EOBM) sınırları içinde yer alan ormanlık alanlarda geçmişte yapılan ve halen devam eden madencilik çalışmalarının hukuksal boyutları ortaya konulmuştur. Orman alanlarında verilen maden izinleri yıllara, izin türüne ve izin verildiği alana göre sınıflandırılarak tablolar halinde gösterilmiştir. Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü'nün sınırları içinde yer alan ve madencilik faaliyeti yapılan sahalarda gerekli incelemeler yapılmış olup, maden çalışmalarının fiili durumları ortaya konulmuştur. Aynı zamanda maden izin süresi bitmiş olan sahalarda incelemeler yapılarak, yasal düzenlemelere göre rehabilite edilip edilmediği tespit edilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Devlet ormanı; maden; maden izni; orman.

## Investigation of Mine Permit Period in State Forests (The Example of Eskişehir Regional Directorate of Forestry)

### Abstract

In this study, legal aspects of the allocation of significant mineral deposit areas within Eskişehir Regional Directorate of Forestry to the mine operator and permissions and documents that should be taken for mining activities in the state forests were examined.

In this study, general information primarily about the mining and forestry concepts have been given. Then, legal aspects of mining activities ongoing from past to present in the State forests within Eskişehir Regional Directorate of Forestry borders have been demonstrated. The mining permits in forest areas are shown in the tables according to the permit type, years and area that granted. Necessary investigations were carried out in mining areas and the actual situation of activities has been demonstrated. At the same time, in this study, of the areas that expired mining permit time whether the rehabilitated or not according to legal regulations has been researched.

**Keywords:** State forest, mine, mining permit, forest.

## 1. Giriş

Türkiye’de maden çıkarma işlemi, tarih öncesi döneme kadar dayanmaktadır. Ülke çapında yürütülen madencilik faaliyetleri gerek yasal gerekse uygulama açısından orman alanlarının azalmasına yol açtığı düşünülürse de ilk çağlardan itibaren insanlar, refah düzeyini artırmak, güvenliğini sağlamak, yaşamını kolaylaştırmak ve diğer ihtiyaçlarını karşılamak üzere madencilik faaliyetleri yaparak doğal kaynaklardan yararlanmışlardır (Şentürk ve Birben, 2007).

Türkiye, maden kaynakları çeşitliliği açısından oldukça zengindir. Ülkemizde maden çeşitliliği olması ve madencilikle uğraşılması madencilikle ilgili temel bilgiler bakımından diğer ülkelere kaynak oluşturmuştur. Ancak teknolojik gelişmelerin yetersizliğinden dolayı modern yöntemlerle madenlerin yapımı uzun bir süre sağlanamamıştır (URL-1, 2013). Madenlerin işletilmesi, Osmanlı İmparatorluğu’nun kuruluşundan 1858 yılında çıkarılan Arazi Kanunu’na kadar şer’i hükümlere göre yürütülmüştür. Şer’i hükümlere göre madenler, vakıf arazisinde bulunmuşsa vakıf tarafından işletilmekte, boş arazide bulunmuşsa devlet tarafından işletilmekte, tapulu arazide bulunmuşsa arazi sahibi tarafından işletilmektedir. Ancak arazi sahibi madeni işletmek için 1/5 oranında devlete vergi vermek zorundadır. Madeni işletmek istememesi durumunda ise bulunan madene devlet el koymaktadır (Sencer, 1973). 1858 yılında çıkarılan Arazi Kanunname’si, Tanzimat Fermanı sonrası ilk yasal düzenleme olmakta ve bu düzenlemeye göre madenlerin kimin tasarrufu altında bulunduğu bakılmaksızın hazineye verilmesi kararlaştırılmıştır.

Maden mevzuatının ilk kaynağını oluşturan Maadin Nizamnamesi ise 1862 tarihinde çıkarılmış olup nizamnameye göre sahipli arazi üzerinde sahipleri tarafından hiçbir izine gerek olmaksızın maden aramaları yapılabilirdi. Sahipli arazi dışında kalan topraklarda maden aranması, Maden Bakanlığının iznine bağlıydı (Karakoç, 2004). Islahat Fermanı ile Osmanlı Devleti’nde yabancılar her istedikleri yerde taşınmaz mal elde edebilecekleri kabul gördüğünden Maadin Nizamnamesi 1870 yılında değiştirilerek yabancıların gayrimenkul elde edebilecekleri ve maden imal edebilecekleri kararlaştırılmıştır. Böylece yabancılar şahsen ya da şirket olarak Osmanlı madenlerini istismar ederek üretmişler ve kendi ülkelerinde madenleri tüketebilmişlerdir. Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde Türkleri destekleme politikası olan milli iktisat düşüncesi ile de madencilik çalışmalarında etkili olunamamıştır (Karal, 1988).

Osmanlı Devleti’nde yabancıların madencilik alanında egemen olması, Cumhuriyet’in ilan edilmesiyle birlikte madencilikte yeni düzenlemelere gitmenin gerekliliğini ortaya koymuştur (Kartalkanat, 1991). Özel girişimcilere Cumhuriyet’in ilk on yılında ayrıcalıklar ve destekleyici iktisat politikaları verilerek ekonomik olmaktan ziyade milli olmaya öncelik verilmiştir. Böylece Türkler maden, sanayi ve ticaret alanlarında azınlıkların önüne geçmeye başlamışlardır (Kuruç, 1988). Bu amaçla 1925 yılında kurulan Sanayi ve Maadin Bankası, sanayi ve madencilik işlerinde devletin doğrudan destekleyebilmesini ve özel sermaye ile ekonominin gelişmesini sağlayabilmeyi hedeflemiştir (Kuruç, 1987). Madenlerdeki yabancı spekülasyonunu önlemek için Maadin Nizamnamesi 1926 yılında değiştirilerek ‘Devlet’e ait madenlerin Türk şirketleri ile birlikte ya da hükümet tarafından doğrudan veya kara devletin katılması kaydıyla %51 sermayesi Türk vatandaşlarına ait şirketlere ihale edilir’ hükmü getirilmiştir (URL-2, 2005). Bunların yanı sıra, Teşviki Sanayi Kanunu 1927 yılında çıkarılmıştır. Çıkarılan bütün bu uygulamalarda milli özel maden işletme ve milli özel sanayi yatırımlarının özendirilmesi hedeflenmiştir.

Cumhuriyet yönetimi, sanayileşme politikasına yönelerek doküma ile başlamış altın, bakır, demir, kükürt, petrol ve kömür gibi madenleri de kapsayarak politika genişletilmiştir. Madenlerin işletilmesinin kurumsal ve yasal yapısını oluşturması için Jeoloji Enstitüsü kurularak ülkenin maden potansiyelinin araştırılmasına karar verilmiştir. Ardından 1935 yılında Maden Tetkik ve Arama (MTA) Enstitüsü ve Etibank kurularak madencilikle ilgili düzenlemeler gerçekleştirilmek istenmiştir (Kartalkanat, 1991). Bu yıllarda maden arama ve madeni ortaya koymak riskli ve pahalı olduğundan, özel sektörün petrol ve maden aramanın taşıdığı risk ve sermayeyi üstlenmesi güçtür. Bu nedenle hükmü şahsiyeti bulunan ve ticari usullerle işleyen İktisat Vekaleti’ne bağlı müessese kurularak ülkede yeni taşkömürü, manyezit, petrol, krom, linyit, kurşun ve şist gibi maden yataklarının aranarak ortaya konulması hedeflenmiştir (Kuruç, 1935).

MTA Enstitüsü tarafından yapılacak arama sonuçlarının halka açılması, ağır makine sanayisinin ve madencilik faaliyetlerinin geliştirilmeyerek özel sektörün maden arama ve işletme çalışmalarında önünün açılması amacıyla 1951 yılında 5821 sayılı Sermaye Yatırımları Teşvik Kanunu ve 1954 yılında 6309 sayılı Maden Kanunu oluşturulmuştur. Maden Kanunu ile kamu ve özel girişimcilerin eşit haklara sahip olmaları sağlanmış dolayısıyla devlet tarafından madenlerin işletilmesi hakkı kaybolmuştur (Kepenek, 1987). 1985 yılında ise 3213 sayılı Maden Kanunu, 6309 sayılı Maden Kanunu’nun yerini alarak yürürlüğe girmiş olup günümüzde maden mevzuatının temelini oluşturmaktadır.

Görülüyor ki, ülkemizde geçmişten günümüze kadar yapılmakta olan madencilik faaliyetleri devletin öncülüğünde veya devlet tarafından yapılmaktadır. Madencilik faaliyetleri büyük ölçüde ülke yüzeyinin %28,6'sını kaplayan orman alanları (OGM, 2015) üzerinde yapılmaktadır. Ülkemizde maden rezervlerinin büyük bölümü ormanlık alanlarda bulunduğu için kanun koyucu bu iki değerli doğal kaynak arasında detaylı yasal düzenleme yapma gereği görmüştür. Bu yüzden orman alanlarında yapılacak olan madencilik faaliyetleri Anayasa, kanun ve ilgili mevzuatlar ile detaylı olarak düzenlenmiştir (Bilim, 2013).

Günümüz Türkiye'sinde ormancılık, madencilik ve arazi kullanımı ile ilgili hükümlerin ve ormanlık alanlarda verilecek maden ocakları araştırma veya işletme izni konusundaki yasal düzenlemelerin, 1956 tarihli 6831 sayılı Orman Kanunu'nun<sup>4</sup> 16, 17, 18 ve 115. maddeleriyle düzenlenmiş olduğu görülmektedir (Fanuscu, 1999). Ayrıca 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 16. Maddesine dayanarak çıkarılan, 2014 tarihli "Orman Kanununun 16'ncı Maddesinin Uygulama Yönetmeliği ve 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 'Madencilik Faaliyetleri İzin Yönetmeliği esaslarına göre yürütülmektedir.

Bunlarla birlikte madencilik sahalarının yapıldığı orman sahalarında, bitki örtüsü zarar görmekte ve bu sahalarda erozyon, habitat kaybı, drenaj bozulması oldukça fazla görünmektedir. Ayrıca iklim, röliyef, jeolojik yapı, su rejimi, topografya ve peyzajın olumsuz olarak değişmesine neden olmaktadır. Ülke ekonomisine büyük katkı sağlayan madencilik faaliyetlerinin tamamen durdurulması yerine, bu faaliyetlerin orman ve çevre üzerindeki etkilerini en az düzeyde tutacak yöntem ve teknikleri geliştirmek ve uygulamak gerekmektedir (Uzun ve Bollukcu, 2009).

Devlet ormanlarında maden ocağı açma ve işletme faaliyetlerine izin verilmesi durumunda ise orman arazisine, orman yollarına, ağaç servetine, yaban hayatına, ekosisteme ve çevreye vereceği her türlü zararların parasal karşılığının belirlenmesi ve bu bedellerin toplamının tazminat olarak orman idaresine yatırılması gerekmektedir. Bunlar; madencilik için tahsis edilen orman arazisinden izin süresi boyunca gelir elde edilememesinin tazminatı, madencilik çalışması yapılması için meşcerelerin erken kesilmesinden kaynaklanan zararların tazminatı, madencilik faaliyetleri yapılan orman arazilerinin yapısının bozulması ve bu arazilerde uzun süre orman yetiştirilememesinin tazminatı, madencilik faaliyetleri yapılan orman arazilerinin rehabilite edilerek yeniden ağaçlandırılması masraflarının tazminatı gibidir (Daşdemir, 2011).

## 2. Materyal ve Metot

### 2.1. Materyal

Araştırmada kullanılan materyaller, Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü'nün verileri ile yörenin coğrafi konumu, iklimi, orman durumu ve bitki örtüsü, jeolojik yapı, toprak, yeraltı kaynakları, termal kaynaklar, ulaşım, ekonomi ve sanayi oluşturmaktadır.

1951 yılında 'Eskişehir Orman Başmüdürlüğü' olarak kurulmuş Eskişehir Orman Bölge müdürlüğü'nün merkez kuruluşu: koordinasyon ve denetim işlerini 12 adet şube müdürlüğü (3 adet yardımcı hizmet birimi ve 9 adet ana hizmet birimi), 4 adet orman işletme müdürlüğü (Mihalıççık, Çatacık, Eskişehir ve Afyonkarahisar), 4 adet Orman Kadastro Başmühendisliği, 2 adet Fidanlık Müdürlüğü (Afyonkarahisar ve Eskişehir), 3 adet Başmühendislik (Eskişehir Odun Dışı Orman Ürünleri, Afyonkarahisar, Havza Geliştirme ve Afyonkarahisar Etüt Proje) ile Orman İşletme Müdürlüklerine bağlı 25 adet Orman İşletme Şefliği, 3 adet Fidanlık Şefliği, 3 adet Ağaçlandırma ve Toprak Muhafaza şefliği, 2 adet Kadastro Mülkiyet Şefliği, 1 adet Tıbbi ve İtri Bitkiler Şefliğinden oluşmaktadır (URL-3, 2016).

Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü; genel alanın 2.226,403 hektarı orman dışı açıklık alan iken 559,245 hektarı ormanlık alan olmak üzere toplam 2.785,648 hektar genel alana sahiptir. Ormanlık alanın 234,502 hektarı verimli iken 324,743 hektarı bozuk orman olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca 267.994,5 hektarı bozuk koru, 234,502 hektarı normal koru, 56.748,5 hektarı ise bozuk baltalık (meşe) ormanıdır (URL-3, 2016).

Eskişehir ili yer altı zenginlikleri bakımından oldukça zengindir. Eskişehir'de bulunan en önemli yer altı kaynakları bor, manyezit, lületaşı, kalabak suyu, termal kaynaklar diye sıralanmaktadır.

### 2.2. Metot

Bu çalışmada silan ilavesiz (kontrol) ve üç farklı oranda silan ilaveli (%1,%2 ve %3) olmak üzere, her gruptan 3'er adet ve toplam 12 adet OSB levhası üretilmiştir. OSB levhalar 400x400mm boyutlarında, 12 mm kalınlıkta ve hedeflenen yoğunluk 700kg/m<sup>3</sup> olacak şekilde üretilmiştir. Yongalar, 120°C de kurutma fırınında ortalama 2

saat Araştırmada öncelikle ormanların ve madenlerin hukuksal durumu ve mülkiyet analizi yapılmıştır. Sonra orman alanlarında verilen maden izinlerinin hukuksal niteliği ortaya konularak örnek alan olarak belirlenen Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü kayıtlarındaki madencilik faaliyetleri ile ilgili her türlü bilgi, belge ve dokümanlar titizlikle taranmış, geniş ve genel kapsamda irdelendikten sonra gruplandırılıp değerlendirilerek envanterler oluşturulmuştur. Oluşturulan envantere göre, verilen maden izinlerinin yıllara, izin türüne ve ne kadar alanda izin verildiği sınıflandırılarak tablolar halinde gösterilmiştir. Daha sonra Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü sınırları içindeki ormanlık alanlarda madencilik faaliyetlerinde bulunan kamu ve özel kurumlarla görüşmeler yapılmış, erişilebilir görsel, yazılı ve sözlü kaynaklardan yararlanılmıştır. Ayrıca çalışmaya benzer tezler ve makaleler taranmış notlar, fotoğraflar ve ilgili kurumların dokümanları incelenerek bu tez çalışmasında kullanılmıştır.

Çalışmanın devamında, Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü sınırları içinde yer alan orman alanlarında devam eden madencilik çalışmalarının yapıldığı maden sahalarında gerekli incelemeler yapıp, maden çalışmalarının fiili durumu ortaya konulmuştur. Aynı zamanda maden izin süresi bitmiş olan sahalarda incelemeler yapılarak, yasal düzenlemelere göre rehabilite edilip edilmediği tespit edilmiştir. Devam eden madencilik çalışmalarının yapıldığı maden sahaları ile maden izin süresi bitmesiyle rehabilite edilen sahaların toprak işleme ve ağaçlandırma çalışmalarının fotoğrafları çekilerek, ormanlardaki durum ortaya konmuştur.

Son aşamada ise bulgular ve yorumlar sentezlenerek iki önemli doğal kaynak orman ve maden arasındaki yarar çatışması ortaya konulmuş ve mevzuatın her iki doğal kaynağı yeteri kadar koruyup korumadığı hukuksal açıdan analiz edilmiştir.

### 3. Bulgular ve Tartışma

#### 3.1. Ormanlardan Yararlanma Hakları

İnsanların ormanlardan yararlanması, ormanlarda denetimin yapılmadığı eski çağlardan günümüze kadar değişik alanlarda ve farklı şekillerde birçok evreden geçerek sürekli artmıştır. Ormanlardan yararlanma çok çeşitli şekillerde olabilmektedir. Öncelikle odun hammaddesi olarak faydalanılan ormanlardan temiz hava, rekreasyon, odun dışı orman ürünleri, içilebilir su gibi pek çok yarar sağlanır. Bu yararların yanı sıra orman arazilerinin bulunduğu alanlarda kamu yararı olması koşulu ile çeşitli tesisler yapılması, maden aranması ve işletilmesi gibi faydalanmalar da sağlanmaktadır.

Ancak Türk tarihinde ormanların çok önemli bir yer tutmasına rağmen, bu konuda ilk Anayasadan Cumhuriyete gelinene dek herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu konuda ilk hükme 1924 tarihli Anayasanın değiştirilmiş 74. maddesinde rastlanır. Bu hüküm orman doğrudan irtifak haklarıyla ilgili değildir ancak maddeye göre; ormanları devletleştirmek için alınacak toprak ve ormanların kamulaştırma bedelleri ve bunların ödenmesi biçimi özel kanunlarla gösterileceği üzerinedir (Aydın Coşkun, 1999).

1961 Anayasası'nda, insanların ormanlara zarar vermesini önlemek amacıyla, ormanlarda irtifak hakları düzenlenerek kamu yararı dışında devlet ormanlarında irtifak hakkı kurulamayacağı ifade edilmiş ve Anayasal güvence altına alınmıştır. Benzer düzenlemenin yürürlükte olan 1982 Anayasası'nda da devam etmekte olduğu görülmektedir (Şentürk ve Birben, 2007). 1982 Anayasa'sının 169'uncu maddesine göre devlet ormanları kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz.

Kanun düzeyinde yararlanma haklarına bakacak olursak; 6831 sayılı Orman Kanunu'na göre, doğrudan ya da dolaylı olarak ormanlardan yararlanıldığı görülmektedir. Otlatma hakkı doğrudan yararlanma olduğu gibi, ormanlarda tesis ve bina yapılması, maden ocakları işletilmesi gibi faaliyetler ormanlardan dolaylı olarak yararlanma haklarıdır. Ayrıca 6831 sayılı Orman Kanunu'nda, Orman İdaresinin kurucu işlemi niteliğiyle, su ürünleri tesisi kurmak, şerit ve hızar tesisi kurma, turizm yatırımları için kurulan izinler, ocak açma ve ağaçlandırma izinleri gibi düzenlemeler de bulunmaktadır. 6831 sayılı Orman Kanunu ve 16, 17 ve 18. maddelerinin ilgili yönetmeliklerine göre orman arazilerinden yararlanmalar, bina ve tesis yapılması, madencilik faaliyetleri, ocak açma izinleri, fabrika kurulması ve su ürünleri tesisi gibi faaliyetler yapılarak orman arazilerinden faydalanılmasıdır. Çalışma konusun devlet ormanlarından verilen maden izinleri olduğu için çalışmanın devamında maden izinleri hakkında genel bilgiler verilecektir.

#### 3.2. Orman Kanunu'nun 16. Maddesine Göre Yararlanma Usul ve Esasları

Orman alanlarında verilecek maden izinleri hakkındaki yürürlükteki mevzuatın temelini 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 16. Maddesi ve yönetmelikleri oluşturmakta olup bu düzenlemeler 3213 sayılı Maden Kanununun

7. maddesinde belirtilmiş hususlara uyularak yapılır. Orman sınırları içinde alınan muvafakat (uygun görme) süresi, temdit (uzatma süresi) dahil işletme ruhsat süresi sonuna kadar devam eder. Bununla birlikte madencilik faaliyetleri için zorunlu; yol, su, enerji, tesis, altyapı tesisi ve haberleşmelere fon bedelleri hariç bedeli alınarak orman mevzuatı hükümlerine göre izin verilir.

3213 sayılı Maden Kanunu hükümlerine göre ise maden arama ve işletme hakkını kullanmaya ehil Türk vatandaşları, kamu kurum ve kuruluşları ve tüzel kişiliği olan şirketler maden arama ve işletme haklarına sahiptirler (URL-4, 2016).

2004 yılında 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 7. maddesindeki değişikliğe bağlı olarak, 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 16. maddesi 'Devlet ormanları içerisinde maden aranması ve işletilmesi, ruhsat grubu gözetilmeksizin yapılacaktır' şeklinde değiştirilmiştir. Böylece Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden Kanunu ile madencilik faaliyetlerindeki izinler konusunda tek yetkili merci olmuş olup, Orman ve Su İşleri Bakanlığı maden izinleri konusunda sadece görüş alınacak bir kurum olarak resmen süreç dışına çıkarılmıştır (Coşkun, 2009).

3213 sayılı Maden Kanunu'nun 7/1 maddesi, orman alanları başta olmak üzere bütün doğal kaynakları madencilik faaliyetlerine açan düzenleme, Anayasa'nın 2, 43, 63 ve 168. maddelerine aykırı görüldüğünden, tartışmaların başlamasına neden olmuş ve konu Anayasa Mahkemesi'ne taşınarak iptali istenmiştir. Maden Kanunu'nda yapılan değişikliklerin iptal gerekçeleri, 'Gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerdeki madencilik faaliyetlerinde, doğal, kültürel ve toplumsal çevreyi korumaya yönelik önlemler alınmakta iken, Türkiye'de, kültürel ve doğal zenginlikler çevre değerlerine karşı ağır bir saldırı niteliği taşımakta, ayrıca madencilik faaliyetlerinin sorunlarına çözüm getirilememektedir. Bu durum, dünyadaki bu gelişmelere ters düşerek uygulanması halinde giderilmesi güç veya imkansız zarar ve durumlar doğuracağı' savlarına dayandırılmış ve Anayasa Mahkemesi 2009 yılında 5177 sayılı Maden Kanunu değişikliğinin iptal istemi doğrultusunda inceleme ve iptaline oybirliğiyle karar vermiştir.

Maden Kanunu'nun ilgili maddesinin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesinin ardından 7. maddenin uygulamasını gösteren Madencilik Yönetmeliği'nin de çok sayıda maddesinin iptali istemiyle Danıştay'a başvuruda bulunulmuştur. Nihayetinde Danıştay 8. Dairesi, iptal istemi doğrultusunda Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı ile Madencilik Faaliyetleri İzin Yönetmeliğinin yasal dayanağının kalmadığı ana gerekçesi ile yönetmeliğin ilgili maddelerini iptal etmiştir.

Daha sonra madencilik faaliyetleri için orman arazilerinde verilecek izinler konusunda 2010 yılında 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 7. maddesinde bir düzenleme yapılmıştır. İlgili maddenin ikinci fıkrasına göre, 'Muhafaza ormanları, milli parklar, özel çevre koruma bölgeleri, yaban hayatı koruma ve geliştirme sahaları, 1'inci derece sit alanları ve askeri yasak bölgeler, Kıyı Kanunu'na göre korunması gereken alanlar, 1/5000 ölçekli imar planı onaylanmış alanlar, ayrıca madencilik amacı dışında tahsis edilen ve Genel Müdürlük tarafından uygun görüş verilen organize sanayi bölgeleri, elektrik santralleri, doğalgaz, petrol ve jeotermal boru hatları gibi yatırım alanlarına ait koordinatlar ilgili kurumlar tarafından Orman ve Su İşleri Bakanlığına bildirilir'. Dördüncü fıkrasına göre, '6831 sayılı Orman Kanunu hükümlerine göre, devlet ormanları içerisinde yapılacak maden arama ve işletme faaliyetleri ile bu faaliyetler için zorunlu ve ruhsat süresine bağlı olarak yapılan geçici tesislere izin verilir' hükümleri ile düzenlenmiştir. Maden Kanunu'nun atıf yaptığı 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 16. maddesinde ise orman alanlarında verilecek izinler düzenlenmiştir (Coşkun, 2009).

6831 sayılı Orman Kanunu'nun 16. Maddesinin Uygulama Yönetmeliği'nin 1. maddesi 2014 yılında düzenlenerek, '6831 sayılı Orman Kanunu'nun 16. maddesine göre verilecek izinlere, rehabilite işlemlerine ve izinlerden tahsil edilecek bedellere ait iş ve işlemleri düzenlemektir' halini almıştır. Yeni yönetmelik ile yapılan değişikliklerden önemli görülen düzenlemelerin başında, orman arazilerinde yapılan madencilik faaliyetlerinin ekonomik getirisinin artırılması olmuştur. Böylece, ön izin bedeli getirilmiş, ağaçlandırma bedeli artırılmış, ek devlet hakkının ve arazi izin bedelinin ödeme düzeni ile hesaplama tekniği değiştirilmiştir.

### **3.3. Hammadde Üretim, Maden Arama, İşletme, Tesis ve Altyapı Tesis İzin İşlemleri**

Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü İzin İrtifak Şube Müdürlüğünden alınan bilgilere göre (Anon. 2016), orman arazilerinde madencilik faaliyeti yapılacak müracaatta ruhsat sahibi, madenin adının belirtildiği talep yazısına:

- ORKBİS (Orköy bilgi sistemi) numarasını,
- İzin raporunu,
- Ruhsat sahibinin dilekçesini,

- Vekaletnamesini,
- Ticaret sicil gazetesini,
- İmza sirküsünü,
- Ruhsatın aslı veya noter tasdikli örneğini,
- Ruhsat sahasını gösteren ve talep sahasının işaretlendiği koordinat değerleri belli 1/25000 ölçekli haritasını veya krokisini,
  - Ruhsat sahası,
  - İşletme izin belgesi sınırı,
  - ÇED sınırı,
  - Talep edilen izin alanı,
  - Daha önceden izin verilip iptal edilmiş izin alanları,
  - Daha önceden izin verilip halen izni devam eden alanlar,
  - Daha önceden izin verilmesi talep edilen ancak makam tarafından uygun bulunmayan talep alanları gösterilecek.
- Talep sahasına ait 1/1000 veya uygun ölçekli harita (vaziyet planını),
  - İzne konu edilecek tüm yapı ve tesisler ayrıntılı gösterilecek,
  - Talep edilen tüm izinler gösterilecek,
  - 3 ve 6 derecelik koordinatlar belirtilecek,
  - Lejantı açık, ayrıntılı ve anlaşılır şekilde hazırlanacak, yön işareti, ölçeği ve lejantı bulunacak.
- Koordinat özet çizelgesi (3 ve 6 derecelik koordinatlar belirtilecek),
- Yıllık arazi kullanma bedeli tutanağını,
- Talep sahasının işlendiği meşcere haritasını (Orman Mühendisleri Odası (OMO) onaylı),
- Orman kadastro haritasını (OMO onaylı),
- Tesislere/altyapı tesislerine ait avan projelerini,
- Heyetçe onaylı, 1/25.000 ölçekli, renkli izin verilmesi durumunda sosyal problem, çevre ve görüntü kirliliği gibi bir problem olup olmayacağı konusunda ilgili heyetin el yazısı ile görüşünün belirtildiği haritasını,
  - İzne konu edilecek tüm sahalar ayrıntılı gösterilecek A3 veya A4 boyutunda,
  - Talep sahasının yerleşim yerlerine uzaklıkları gösterilecek,
  - Talep edilen alan çevresinde kısıtlı veya statülü alanlar var ise gösterilecek ve talep sahasına mesafeleri gösterilecek,
  - Talep sahasının su kaynaklarına olan uzaklığı gösterilecek,
  - Ruhsat sahası, işletme izin belgesi sınırı, ÇED ve lisans sınırı da gösterilecek,
  - Daha önceden izin verilip iptal edilmiş, daha önceden izin verilip halen izni devam eden alanlar ve daha önceden izin verilmesi talep edilen ancak makam tarafından uygun bulunmayan talep alanları gösterilecek,
  - Haritada ölçek, yön işareti, pafta numarası ve lejant bulunacak, talep edilen alanların her biri ok çıkartılarak izin türü ve alanı yazılacak.
- ÇED olumlu belgesini,
  - Yönetmelik'te belirtilen formata uygun mu?
  - Hazırlayanlar arasında Orman Mühendisi/ Orman Yüksek Mühendisi var mı?
  - Dışarıdan toprak ve malzeme nakli içeriyor mu?
- ÇED gerekli değildir belgesini,
- Sit belgesini,
  - Doğal sit olmadığına dair,
  - Arkeolojik sit olmadığına dair,
- ÇED olumlu belgesi olmayan faaliyetlerde rehabilitasyon projesini (Kazı gerektiren arama hariç),
  - Faaliyet öncesi ve sonrası iki yönlü kesitlerde gösterilmiş olacak.
- Kazı gerektiren arama faaliyetlerinde izin talep sahibinin taahhüdünü,
- Bölge Müdürlüğünce verilmiş izinlerde olur örneğini,
- Saha küçültmelerde saha geri teslim tutanağını,
- Devirlerde taahhütname ve teminat makbuzu örneğini,
- Diğer kanunlar uyarınca alınması gereken belgelerini (DKMP, DSİ, KYGM vb.),
- İzin sahaslarının gösterildiği google earth resmini,
- İzin belgelerinin içinde bulunduğu CD içerisinde,
  - İzin talep edilen alan hakkında görsel bilgi verebilecek farklı açılardan çekilmiş en az 10 adet resim,
  - Talep edilen izin sahasının (kml) dosyası olacak.
- İzin dosyasında mevcut olan diğer önemli belgelerini dört takım halinde ekleyerek kesin izin almak

için ya da ön izin almak için ilgili Orman Bölge Müdürlüğüne başvuruda bulunmaktadır. Kazı yapılmasına gerek duyulmayan maden arama taleplerinde müracaat yazısına yalnızca 1/25000 ölçekli ruhsat alanını gösteren harita ve ruhsatı eklenmektedir.

Muhafaza ormanlarında ruhsat taleplerine, talep edilen sahanın krokisini ya da 1/25000 ölçekli haritasını, orman kadastro haritasını, meşcere haritasını, uygun ölçekli ya da 1/1000 ölçekli vaziyet planını, MİGEM'e ruhsat müracaatında bulunduğu ve ruhsat hakkı sağladığına dair belgesi ile birlikte ilgili Orman Bölge Müdürlüğüne müracaatta bulunmaktadır.

Madencilik faaliyetine izin verilen sahanın diğer kanunlar uyarınca izin, görüş ve muvafakat alınması gereken yerlerden olması durumunda izin, muvafakat ve görüşler talep sahibinden istenerek bu kapsamda çalışma yapılmaktadır.

### **3.4. Devlet Ormanlarındaki Madencilik Faaliyetlerinde Ön İzin**

6831 sayılı Orman Kanununun 16.maddesine ve bu maddenin yönetmeliğine göre, madencilik faaliyetlerinde arama ruhsatı düzenlendikten sonra ilk bir yıl ön arama yapılmaktadır. İrat kaydedilerek arama ruhsatının iptal olmaması için, ön arama süresi bitene kadar ön arama faaliyet raporu hazırlanarak projede belirtilen maden arama faaliyeti tamamlanıp madencilik faaliyetine ilişkin yatırım harcamaları gösterilmek mecburiyetindedir.

6831 sayılı Orman Kanunu hükümlerine göre, madencilik faaliyetleri yapılması için uygun görülen müracaatlarda ön izin süresi 24 aya kadar verilmektedir. Ancak toplam ön izin süresi 36 ayı geçmesine müsaade edilmez. Ön izin alan ruhsat sahibinin ruhsat süresini uzatmak istemesi halinde, ilgili Orman Bölge Müdürlüğüne ön izin süresinin bittiği son güne kadar ek taahhüt senedi vermek suretiyle mevcut taahhüt senedi hükümlerini kabul ederek 12 ay daha ön izin süresini uzatabilmektedir. Maden arama ön izin süresi boyunca, madencilik faaliyetleri yapılmasına izin verilmemekte ve saha teslimi yapılmamaktadır.

Ön izin sürecinde; devlet ormanlarında maden arama ve işletme izni talep eden ruhsat sahibi, talep yazısı ve ekleri ile birlikte ilgili Orman Bölge Müdürlüğüne müracaatta bulunmaktadır. Müracaatı, İzin ve İrtifak Şube Müdürlüğü Orman Kanunu'nun 16. maddesi uygulama yönetmeliğinin 5. Maddesine göre evrak üzerinde inceleme yapmakta ve eksik belge olması durumunda 10 iş günü içinde ruhsat sahibi tarafından tamamlanması istenmektedir. Evrakların tam olması halinde Bölge Müdür Yardımcısı/Şube Müdürü/Orman Mühendisi/Orman İşletme Müdür Yardımcısı Başkanlığında ilgili Orman İşletme Müdür Yardımcısı, Orman İşletme Şefi, Kadaströ Mülkiyet Şefi ve Teknik Elaman'dan oluşmak üzere bir heyet oluşturularak talep edilen maden izni arazisinin incelemesi yapılmaktadır. Yetki ilgili Bölge Müdürlüğünde olması halinde değerlendirme sonucu olumlu/olumsuz ruhsat sahibine bildirilir. Yetki OGM/Bakanlıkta ise Orman Genel Müdürlüğü İzin ve İrtifak Daire Başkanlığı Maden İşleri Şube Müdürlüğü tarafından üst yazı ve izin raporu ekleri ile birlikte değerlendirmeye alınır. Değerlendirmenin olumsuz olması halinde Mühendis, Şube Müdürü, Daire Başkan Yardımcısı ve Daire Başkanı tarafından yazı yazılarak evrak arşive kaldırılır. Değerlendirmenin olumlu olması halinde Genel Müdür Yardımcısı, Genel Müdür, Müsteşar Yardımcısı, Müsteşar ve Orman ve Su İşleri Bakan'ı tarafından olur verilmekte ve olur yazısı ilgili Orman Bölge Müdürlüğüne gönderilerek ön izin verilmiş olmaktadır.

### **3.5. Devlet Ormanlarındaki Madencilik Faaliyetlerinde Kesin İzin**

6831 sayılı Orman Kanunu hükümlerine göre, orman sahalarındaki maden işletme kesin izinleri, ruhsat süresi dikkat edilerek Orman ve Su İşleri Bakanlığının uygun görmesi halinde kesin izin verilmekte ve müracaat sahibine tebliğ edilmektedir. İzin sahibi, işletme izin belgesini orman idaresine vermeden madencilik faaliyetine başlayamaz. İzin sahibine saha teslimi yapılabilmesi için, tebligat tarihinden itibaren 3 ay içinde onaylı taahhüt senedi ya da teminatın verilmesi ve bedellerin ödenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde verilen izin bir bildirim yapılmadan iptal edilmekte ve müracaat sahibine iptal işlemi bildirilmektedir.

Orman arazilerinde madencilik faaliyetine müsaade edilmesi için, maden işletme sahaları, verimli toprak depolama alanları, maden stok alanları, pasa döküm alanları, kantar tesis ve atık baraj izinlerinde, izin sahibi tarafından kafes tel çit ile etrafı çevrilmekte ve madencilik faaliyeti bitene kadar muhafaza edilmesi gerekmektedir.

Madencilik faaliyeti için verilen izin başlangıç tarihi, izin olurunda ayrıca belirtilmemişse izin olurunun verildiği tarih kabul edilir. İzin süresinin uzatıldığı durumlarda yine ilk izin verilen tarih kabul edilmektedir. Ancak ayrı tarihlerde verilmiş izinlerin aynı anda uzatılması durumunda yeni izin olur tarihi verilmektedir.

### 3.6. Eskişehir İlinde Orman Sahalarından Verilen Maden İzinleri

Devlet ormanlarından verilen madencilik izinlerine bakıldığında öncelikle maden arama izni alınması gerekli olduğu görülmektedir. Madencilik faaliyetlerinde kullanılan işletme metotları ise açık ocak maden işletme faaliyetleri ve kapalı (yeraltı) ocak maden işletme faaliyetleridir. Eskişehir’de bunların dışında maden tesisleri, alt yapı tesisleri ve hammadde üretim izinlerinin alındığı tespit edilmiştir. Ayrıca EOBM’nin ormanlık alanlarında geçmiş dönemde yapılan madencilik çalışmaları, orman idaresine teslim edilen maden ocakları ile halen devam eden ocakların tamamı açık işletme şeklindedir.

Ayrıca Eskişehir’de bulunan bu maden izinlerine bakıldığında daha çok özel sektör tarafından işletilmekte olduğu, kontrollerini MTA Genel Müdürlüğü ve Orman Genel Müdürlüğü’nün yapmakta olduğu ve çıkarılan madenlerin çoğunlukla ihraç edildiği tespit edilmiştir (URL-5, 2016).

Maden Kanunu’nda 2004 ve 2010 yıllarında izinlerle ilgili önemli değişiklikler yapıldığı için çalışma alanı olan Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü sınırları içindeki devlet orman alanlarında verilen maden izinleri “2004 ve öncesi”, “2004-2009” ve “2010-2015” yılları arasında ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Bu bağlamda Eskişehir ili ormanlarında 2004 yılı ve öncesi verilen maden izin sayıları ve ne kadar alanda maden izni alındığı ayrıntılı olarak Tablo 1’de gösterilmiştir. Elde edilen verilere göre 2004 yılı ve öncesindeki maden izin sayıları önemli bir artış göstermemektedir.

Tablo 1. 2004 yılı ve öncesi Eskişehir ilinde verilen maden izinleri.

İzin Türü	Kesin İzin		Ön İzin		Toplam	
	Adet	Alan(m <sup>2</sup> )	Adet	Alan(m <sup>2</sup> )	Adet	Alan(m <sup>2</sup> )
Maden Arama	1	1.976,26	0	-	1	1.976,26
Maden Açık İşletme	107	3.493.574,65	0	-	107	3.493.574,65
Maden Tesis	1	4.861,00	0	-	1	4.861,00
Maden Altyapı Tesisi	24	110.692,76	0	-	24	110.692,76
Hammadde Üretim	1	29.433,89	0	-	1	29.433,89
<b>Toplam</b>	<b>134</b>	<b>3.640.538,56</b>	<b>0</b>	<b>-</b>	<b>134</b>	<b>3.640.538,56</b>

Tablo 1’de Eskişehir ili sınırları içinde kalan ormanlık alanlarda 2004 yılı ve öncesinde toplam 3.640.538,5 m<sup>2</sup> alanda 134 adet maden arama ve işletme faaliyetleri yapılmak üzere izin verildiği Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü’nün evrakları incelenerek tespit edilmiştir. 2004 yılında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının madenlerin aranması ve işletilmesi izinlerinde tek yetkili mercii olması, olumsuz sonuçları da beraberinde getirmiştir. Maden izinleri yetkisini elinde bulunduran bakanlık bünyesinde maden izin sayıları devlet ormanlarında ciddi bir şekilde artırılmıştır. Bu durum ekonomik amaçlara öncelik verildiğini orman ve habitatinin geri planda bırakıldığını göstermektedir. Eskişehir ili ormanlarında verilen maden izin sayılarının ve çalışma yapılan maden izin alanlarında görülen beş yıllık artış ayrıntılı olarak Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. 2005 - 2009 yılları dâhil Eskişehir ilinde verilen maden izinleri.

İzin Türü	Kesin İzin		Ön İzin		Toplam	
	Adet	Alan(m <sup>2</sup> )	Adet	Alan(m <sup>2</sup> )	Adet	Alan(m <sup>2</sup> )
Maden Arama	14	57.195,82	0	-	14	57.195,82
Maden Açık İşletme	227	5.839.678,08	0	-	227	5.839.678,08
Maden Tesis	17	226.935,14	0	-	17	226.935,14
Maden Altyapı Tesisi	164	1.860.085,74	0	-	164	1.860.085,74
Hammadde Üretim	19	646.615,31	0	-	19	646.615,31
<b>Toplam</b>	<b>441</b>	<b>8.630.510,09</b>	<b>0</b>	<b>-</b>	<b>441</b>	<b>8.630.510,09</b>

Tablo 2’de Eskişehir ili sınırları içinde kalan ormanlık alanlarda 2005-2009 yılları arasında toplam 8.630.510,09 m<sup>2</sup> alanda 441 adet maden arama ve işletme faaliyetleri yapılmak üzere izin verildiği Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü’nün evrakları incelenerek tespit edilmiştir. 2004 yılına kadar 3.640.538,5 m<sup>2</sup> alanda 134 adet izin verilirken 5 yıllık zaman zarfında bu sayı 307 adet ve 4.989.971,59 m<sup>2</sup> alan artış gösterdiği görülmektedir.



3213 sayılı Maden Kanunu hükümlerine göre, madencilik faaliyetlerinde izinler başlıklı 7. maddesinde 2010 yılında orman arazilerinde madencilik faaliyetleri için verilecek izinler konusunda bir düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemeye göre, ilgili Orman Bölge Müdürlüğü tarafından devlet ormanlarında maden arama ve işletme faaliyetleri izinleri 6831 sayılı Orman Kanunu hükümlerine göre verilmektedir.

Sonuç olarak Tablo 3'teki 2010 yılından sonraki maden izin sayılarına baktığımızda, Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından verilen orman alanlarındaki maden izin sayılarının azaldığı değil aksine arttığı görülmektedir.

Tablo 3. 2010 - 2015 yılları dâhil Eskişehir ilinde verilen maden izinleri.

İzin Türü	Kesin İzin		Ön İzin		Toplam	
	Adet	Alan(m <sup>2</sup> )	Adet	Alan (m <sup>2</sup> )	Adet	Alan(m <sup>2</sup> )
Maden Arama	40	172.630,45	0	-	40	172.630,45
Maden Açık İşletme	242	8.444.556,41	0	-	242	8.444.556,41
Maden Tesis	16	94.301,06	0	-	16	94.301,06
Maden Altyapı Tesisi	266	5.119.170,17	0	-	266	5.119.170,17
Hammadde Üretim	13	511.323,82	0	-	13	511.323,82
<b>Toplam</b>	<b>577</b>	<b>14.341.981,91</b>	<b>0</b>	<b>-</b>	<b>577</b>	<b>14.341.981,91</b>

Tablo 3'te Eskişehir ili sınırları içinde kalan ormanlık alanlarda 2010-2015 yılları arasında toplam 14.341.981,91 m<sup>2</sup> alanda 577 adet maden arama ve işletme faaliyetleri yapılmak üzere izin verildiği Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü'nün evrakları incelenerek tespit edilmiştir. 2005-2009 yılları arasında maden arama ve işletme izni vermek için tek yetkili mercii Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı olduğundan 5 yıllık zaman zarfında maden izin sayıları oldukça artmıştır. Ancak 2010 yılından itibaren devlet ormanlarında maden arama ve işletme faaliyeti yapmak isteyenlere Orman ve Su İşleri Bakanlığı izin vermektedir. Bu durumda devlet ormanlarında maden izin sayılarının düşmesi beklenirken bu sayı 6 yılda 136 adet ve 5.711.471,820 m<sup>2</sup> alan arttığı görülmektedir. Böylece 2015 yılına kadar Eskişehir ili sınırları içinde kalan ormanlık alanlarda toplam 26.613.030,5 m<sup>2</sup> alanda 1152 adet maden arama ve işletme faaliyetleri izni verildiği tespit edilmiştir. Buradan anlaşılan yasal düzenlemelerin yanı sıra ekonomik amaçlara ormanlardan daha çok değer vermeye devam edildiğini göstermektedir.

### 3.7. Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü Tarafından Yapılan Madencilik Faaliyetleri Sonrası Rehabilitasyon Çalışmaları

Madencilik izinlerinin verilmesi kadar sahaların geri alınması da önemli bir yasal süreci oluşturmaktadır. 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 16. maddesine göre, devlet ormanlarında madencilik çalışmaları yapıldıktan sonra, maden izin sahibi orman idaresine teslim edeceği sahanın rehabilitesini yapmak zorundadır.

Madenlerin çıkarılmasına müteakip sahanın rehabilite edilerek doğaya yeniden kazandırılması ve toplumun istifadesine sunulabilmesi için hem dünyada hem de ülkemizde uygulanmakta olan 4 yöntemden söz edilmektedir. Sahanın durumuna göre bazen bu yöntemlerden bir ya da birkaçı birlikte de kullanılabilir. Sözü edilen yöntemler; üst toprağın sahaya serilmesi suretiyle yapılan rehabilitasyon, elektroliz, kirlenmiş toprakların bitkilerle temizlenmesi ve rehabilite edilemeyen sahaların kamu yararına kullanılması yöntemleridir (URL-6, 2014).

Bu bağlamda çalışmanın devamında Eskişehir ilinde verilen maden izinleri sonrası, saha teslimlerinin mevzuata uyumluluğunu değerlendirmek amacıyla maden sahaları gezilerek tespitler yapılmıştır.

#### 3.7.1 Eskişehir İli Açık Ocak Maden Sahalarının Toprak İşleme Çalışmaları

6831 sayılı Orman Kanunu'nun 16'ncı maddesinin dördüncü fıkrasına göre, madencilik faaliyetleri sonrasında maden izni alan kişinin maden sahasını orman idaresine teslim etmeden önce ya da rehabilitasyon çalışmalarından kaçınarak cezalarını ödemek koşuluyla terk edilen ya da orman idaresine teslim edilen doğal yapısı bozulmuş orman sahalarında hafriyat, inşaat ve yıkıntı atıkları ile doldurmalar yapılarak orman sahalarının ağaçlandırma çalışmalarına uygun hale getirilmek üzere toprak işleme yapılması zorunludur. Şekil 1'de Eskişehir ili Yukarı Kartal mevkiinde maden faaliyetleri sonrasında yapılan toprak işleme çalışmaları gösterilmiştir.



Şekil 1. Eskişehir ili açık ocak maden sahası toprak işleme çalışması.

### 3.7.2 Eskişehir İli Açık Ocak Maden Sahalarındaki Ağaçlandırma Çalışmaları

6831 sayılı Orman Kanunu'nun 16'ncı maddesine göre, madencilik faaliyeti yapılacak orman alanlarında ruhsat sahibi, rehabilitasyon projesine uygun olarak maden sahasını rehabilite etmek mecburiyetindedir. Maden sahaslarında rehabilite, maden arama ve işletme faaliyetlerinin başlamasıyla beraber başlar, madencilik faaliyetlerinin yapıldığı esnada devam eder ve maden izin süresinin bittiği tarihte madencilik faaliyetleriyle birlikte sona ermesi gerekmektedir.

Orman arazilerindeki madencilik faaliyetleri bittikten sonra, izin alınan maden sahasının orman idaresine teslim edilmeden önce orman yetiştirmek amacıyla ağaçlandırma çalışmaları yapılması esastır. Şekil 2'de Eskişehir ili dere yalıklı mevkiinde maden faaliyetleri sonrası arazide yapılan ağaçlandırma çalışmaları gösterilmiştir.



Şekil 2. Eskişehir ili açık ocak maden sahası ağaçlandırma çalışması.

### 3.8. Madencilik Faaliyetleri Sonrası Orman Alanlarının Teslim Alınması

3213 sayılı Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliği'nin 73. maddesine göre, madencilik faaliyetlerinin sonlandırılmasında yapılacak işlemler düzenlenmiştir. Madencilik faaliyetlerinden herhangi bir nedenle hükümden düşmüş ya da maden sahası için terk talebinde bulunan maden izni almış ruhsat sahibi, maden sahasında gereken emniyet tedbirlerini almak zorundadır. İzin sahibi maden sahasını terk etmek için talepte bulunması durumunda, Orman Genel Müdürlüğü maden sahasında can ve mal güvenliği tedbirlerinin alınıp alınmadığını kontrol etmek durumundadır.

Yapılan kontroller sonucu tedbirlerin alınmaması durumunda, izin sahibine 6 ay süre verilerek gerekli önlemleri alması bildirilir. 6 ay süre içinde önlemlerin alınmaması durumunda 3 ay ek süre daha verilir. Bu sürede de gerekli tedbirler alınmaması durumunda izin sahibinin ruhsatında bulunan ilin Valiliğine bildirilir. Valilik masrafları ruhsat sahibinden alarak gerekli tedbirleri yerine getirmektedir. Ruhsat sahibinin yapılan masrafları ödememesi halinde 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre işlem yapılmaktadır. İzin sahibinden tahsil edilen bedel İl Özel İdaresinin hesabına yatırılmaktadır. Maden sahasını terk eden izin sahibi yasal sorumluluklarını yerine getirmemesi durumunda ruhsatı iptal edilmektedir. Ayrıca maden sahasının son durumunu gösteren teknik belgelerini maden jeoloji haritasını ve imalat haritasını ilgili

Orman İşletme Müdürlüğüne en geç 6 ay içinde verip, işletme projesi doğrultusunda maden işletme faaliyeti yapılan sahanın rehabilitesini yaparak çevreye uyumlu hale getirmek mecburiyetindedir. Rehabilitesi yapılacak maden sahası kullanılmadan önce verimsiz ve çoraklık orman alanı olmuş olsa bile rehabilite yapılması zorunludur. Maden ruhsat sahası dışarısından rehabilitasyon alanına malzeme getirilmek istenmesi durumunda, İnşaat, Hafriyat Toprağı ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği hükümlerine göre izin verilmektedir. Madencilik faaliyetleri bittikten sonra maden sahalarının, madencilik faaliyetleri dışında kullanılması talep edilmesi halinde, ilgili Bakanlık ve kurumlar kullanım amacı ile ilgili mevzuat dahilinde izin vermektedir.

Maden sahalarındaki rahabilite çalışmaları, madencilik faaliyetlerine başladığı zaman başlamakta, faaliyetlerle birlikte devam etmekte, maden izin süresi bittiğinde rehabilite çalışmalarının da bitirilmesi gerekmektedir. Orman Bölge Müdürlüğü'nün oluşturduğu heyet tarafından rehabilitenin bu süre içinde bitirmediği tespit edildiğinde izin sahibinin rehabilite çalışmalarına devam etmek istemesi halinde, bedellerin alınmasına devam edilerek bir yıl ek süre verilmektedir. Verilen ek sürede madencilik faaliyetlerine izin verilmemektedir. İzin sahibinin rehabilite çalışmalarına devam etmemesi durumunda rehabilite işlemleri orman idaresi tarafından yapılır ya da yaptırılır. Rehabilite masrafları izin sahibinin vermiş olduğu çevre ile uyum teminatından alınmaktadır. Bu teminatın yeterli olmaması halinde izin sahibinden kalan tutar rızaen alınmakta, rızaen ödememesi durumunda yasal yollarla alınmaktadır.

Maden izninin başka şahsa devredilmesi halinde yeni izin sahibi tarafından maden sahasının rehabilitesi yapılmaya devam edilmektedir. Madencilik faaliyetleri sonrası ormanlık sahanın geri alınmasında, madencilik faaliyetleri için saha tesliminden önce ruhsat sahibinden alınan Taahhüt Senedi hükümlerine göre hareket edilir. Verilen izinler; sürenin sona ermesi ve izin uzatma talebinde bulunulmaması, ruhsatın iptali, izin sahibinin vazgeçmesi, Yönetmelik ve Taahhüt Senedi hükümlerine uyulmaması, maden-petrol izinlerinde bunların yanı sıra izin süresinin son günü mesai bitimine kadar yenilenmiş ruhsat ya da ruhsat hukukunun yürürlükte olduğuna dair bir belge ile birlikte ilgili Orman Bölge Müdürlüğüne muvafakat ve iznin yenilenmesi talebinde bulunulmaması halinde Bakanlıkça iptal edilir. İptal işlemi ilgiliye bildirilir. İzin iptal edilmesi halinde: her türlü bina ve tesisler izin sahibi tarafından sökülerek orman dışına çıkartılır. Aksi halde bu işlemler Orman İdaresince yapılır ve masrafları %50 zamlı olarak izin sahibinden tahsil edilir. Doğal yapısı bozulan izin sahaları; izin sahibince çevre emniyeti sağlanmak, rehabilite projesine uygun olarak ıslah edilmek, doğaya kazandırılmak ve çevreye uyumlu hale getirilmek suretiyle rehabilite edilerek geri teslim edilir. Ancak Orman Bölge Müdürlüğüne uygun görülmesi halinde rehabilite işlemi idarece yapılır veya yaptırılır. Bu karar izin sahibine bildirilir. İzin sahibi bu konuda herhangi bir hak iddiasında bulunamaz.

Maden izni alan şahıs veya firma maden sahasında izin süresi bittiğinde veya üretimini bitirdiğinde ya da artık maden sahasını kullanmayacağını bildirdiğinde, ilgili Orman İşletme Şefi ve Orman Muhafaza Memuru tarafından maden sahası kontrol edildikten sonra izin sahalarına ait 'Saha Geri Teslim Alma Tutanağı' düzenlenerek maden sahası teslim alınmaktadır.

Örneğin hem saha teslim tutanakları hem de arazi üzerinde yapılan inceleme sonucunda Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü Eskişehir Orman İşletme Müdürlüğü Seyitgazi Orman İşletme Şefliği sınırları içinde bulunan, Eskişehir ili Seyitgazi ilçesi Doğançayır köyü sınırları içerisinde bulunan maden sahasının, sahanın amacına uygun kullanıldığı, usulsüzlüğe rastlanılmadığı, Yönetmeliğin ilgili maddesine göre rehabilite edildiği tespit edilmiş ve Orman İdaresi tarafından izin sahalarına ait saha geri teslim alma tutanağı düzenlenerek maden izni için verilen orman alanı izin sahibinden geri teslim alınmış olduğu tespit edilmiştir.

### 3.9. Madencilik Faaliyetleri Konusunda Yaşanan Yasal Sorunlar

Orman alanlarında verilen maden izinleri konusunda yaşanan sorunlar çeşitli toplantı, çalıştay ve ilgili kurum raporları ortaya koyulmuş olup Türkiye Ormancılar Derneği tarafından Ormancılığımızda Yasal Sorunlar-Çözüm Önerileri Çalıştayında sıralanmıştır (URL-7, 2011). Madencilik konusunda ülke genelinin ele alındığı bu sorunlar hakkında detaylı bilgi ilgili çalıştayın sunum ve raporlarında mevcut olup sorunlar, EOBM bazında değerlendirildiğinde aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır:

- Orman ve Su İşleri Bakanlığı, ormanlarda madencilığe ilişkin izinlerin verilmesinde tek yetkilidir. Ancak izin prosedürü esnasındaki yoğun politik ve siyasi baskılardan dolayı orman idareleri tarafından düzenlenen heyet raporları çoğunlukla ruhsat izni aleyhine çıkmadığı için maden izin sayıları oldukça fazladır. Maden izin ruhsatı verilirken orman arazileri ve koruma sahalarında ilk müracaat ve değerlendirme ilgili orman idaresi tarafından yapılması daha uygun olacaktır.
- Devlet ormanlarında verilen maden arama ve maden işletme izinlerinde uluslararası antlaşmalardan kaynaklanan peyzaj ve orman bütünlüğü bozulmaması yükümlülüğüne dikkat edilmemektedir.

Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü sınırları içindeki ormanlık alanlarında yapılan madencilik çalışmalarında da peyzaj ve orman bütünlüğünün bozulduğu görülmüştür. Bu konuda yargı organları ve kanun koyucular tarafı olduğumuz sözleşmeyi dikkate almalıdırlar.

- Orman arazilerindeki madencilik faaliyetlerinde orman sınırları içinde ya da bitişiğinde bulunan yerleşim alanlarına, maden sahalarının ne kadar mesafe yakınında olması konusunda herhangi bir kısıtlayıcı hükümler yer almamaktadır. İlgili çalıştayın çözüm önerileri arasında orman arazilerinde ya da bitişiğinde maden arama ve işletmeleri, yerleşim yerlerine en az 5 km mesafe bırakılarak orman ve çevre sağlığı etkilenmeyecek şekilde bir düzenleme getirilmesi gerektiği yer almaktadır. Böyle bir düzenlemenin getirilmemesi durumunda, maden sahalarından çıkan tozlar insan, hayvan ve çevreyi rahatsız etmekte ve yerleşim yerlerine olan yollar tahrip olmaktadır. Ayrıca meyveliklerin ve tarım alanlarının verimi düşmekte, su kaynaklarının azalmasına neden olmakta, yaşam kalitesini olumsuz etkilemekte ve sosyal sorunların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Eskişehir ili Seyitgazi ilçesi Kırka beldesi Sarıkaya köyü bölgesinde bulunan Eti-Bor maden sahası Sarıkaya köyüne oldukça yakın olduğundan köy halkı maden sahasının işletilmesinden hava kirliliği, gürültü gibi zararları görmektedir.
- Orman arazilerindeki maden arama ve işletme faaliyetleri, ormanlardaki ekolojik ve biyolojik zenginliğe zarar verdiği çeşitli çalışmalarda tespit edilmiştir (Uzun ve Bollukcu, 2009; Cındık, ve Acar, 2010 ). Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü sınırları içinde kalan ormanlık alanlarda yapılan madencilik faaliyetlerinde de ekolojik ve biyolojik zenginliğin önemli ölçüde zarar gördüğü tespit edilmiştir. Bu zararı en aza indirmek amacıyla, madencilik faaliyetleri için alınan ÇED raporlarında ekolojik ve biyolojik zenginliğin ayrıntılı olarak ortaya konulması ve bu verilerin her zaman kullanılması zorunlu tutulmalıdır.
- Orman arazilerindeki maden arama ve işletme faaliyetleri esnasında maden sahası rehabilite edilirken çukurların doldurulması, inşaat, hafriyat ve yıkıntı atıklarının orman sahalarına dökülmesi ile yeraltı sularına ve diğer kaynaklara zarar vermekte ve bu işlemler yapıldığı zamanlarda Orman İdaresinin konuya özel kadrosu yetersiz kaldığından kontrolleri zor olmaktadır. Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü sınırları içindeki ormanlık alanlarında yapılan madencilik çalışmalarında da bu sorunlar görülmektedir. Ayrıca madencilik faaliyetleri sonrası yapılan ağaçlandırma çalışmalarında, ormanlardan beklenen materyal kullanılarak ve uygun bilimsel tekniklerle ağaçlandırma yapıldığının kontrolü de zor olmaktadır. Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü sınırları içindeki ormanlık alanlarında yapılan madencilik çalışmalarında da rehabilite edilirken çukurların doldurulması, inşaat, hafriyat ve yıkıntı atıklarının orman sahalarına döküldüğü gözlemlenmiştir.
- Orman arazilerindeki madencilik faaliyetleri için kullanılan alanlarda, orman ve orman dışı bütün sahaların uğrayacağı zararların sosyal etki değerlendirmesi ve ekonomik analizi ile çıkacak madenlerin getirisinin değerlendirmeleri yapılmamaktadır. Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü'nün orman alanlarında izin vermiş olduğu madencilik faaliyetlerinde de orman ve orman dışı bütün sahaların uğrayacağı zararların sosyal etki değerlendirmesi ve ekonomik analizi ile çıkacak madenlerin getirisinin değerlendirmeleri yapılmadığı tespit edilmiştir. Ancak ülke getirisi için bu değerlendirmeler her maden faaliyeti öncesinde yapılması önemlidir.
- Orman mevzuatında ve özellikle 6831 sayılı Orman Kanunu'nun yetersiz kalması nedeniyle, orman arazilerindeki maden arama ve maden işletme faaliyetleri esnasında atmosfere salınan hidrokarbonlar, tozlar, kirletici gazlar ve benzer nitelikteki kirleticilerin verdiği zararların kontrolü sıklıkla yapılmamakta ve bu zararların önlenmesine ilişkin mevcut düzenlemelerin uygulanması ve denetiminin yapılmasında eksiklikler görülmektedir. Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü'nün orman alanlarında izin vermiş olduğu madencilik faaliyetlerinde de atmosfere salınan hidrokarbonlar, tozlar, kirletici gazlar ve benzer nitelikteki kirleticilerin verdiği zararların kontrolü sıklıkla yapılmadığı tespit edilmiştir.
- Madencilik faaliyeti yapılan orman alanlarının yolları ve altyapılarının yapılması esnasında dik eğimli yamaçlardan kazı sonrası çıkarılan materyaller gelişi güzel yamaç aşağı dökülmektedir. Daha sonraki yapılan madencilik çalışmalarında da pasa materyali taşınmamakta ve aynı şekilde yamaç aşağı dökülmektedir. Böylece orman arazisi ciddi şekilde tahrip olmakta ve daha sonra ağaçlandırılmasında büyük sıkıntılar çekilmektedir. Orman arazilerindeki dik yamaçlı alanlarda dağ tipi yol inşaatı uygulanmalı ve materyallerin döküleceği alanlara istinat duvarları yapılarak biraz olsun arazilerin zarar görmesi azaltılmalıdır. Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü'nün orman alanlarında izin vermiş olduğu madencilik faaliyetlerinde de istinat duvarlarının yapılmamış ve kazı materyallerinin yamaç aşağı döküldüğü tespit edilmiştir.
- Madencilik faaliyeti yapılacak yerlerde ÇED raporu hazırlanırken yapılacak toplantıların ilan araçları açıklayıcı şekilde kullanılmamakta, yöre halkının yapılan toplantılardan ve toplantıda alınan kararlardan haberleri olmamakta böylece alınan kararların bağlayıcı nitelikleri ortadan kaybolmaktadır. Eskişehir'de bulunan maden sahalarının yakın civarlarında bulunan köylerindeki yöre halkının,

madencilik faaliyetine başlanılmadan önce herhangi bir ÇED raporu toplantısına katılmadıkları ve alınan kararlarda yöre halkının fikirlerinin alınmadığı tespit edilmiştir.

- Orman arazilerindeki madencilik faaliyetlerinin uygulanmasında anlaşmazlıkların olması nedeniyle mahkeme kararlarının erken sonuçlanmaması ve sonuçlanan mahkeme kararlarının idare tarafından uygulanmasının gecikmesi nedeniyle doğanın ve ormanların aleyhinde gelişmeler yaşanmaktadır. Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü'nün bu konuyla ilgili mahkeme kararlarını incelediğimizde de benzer sorunlarla karşılaşıldığı tespit edilmiştir.
- Orman arazilerinde yapılan madencilik faaliyetleri esnasında verilen ruhsat alanının aşılması durumunda 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 92. maddesi gereği ruhsat sahibinin hapis cezasına çarptırılması gerekmektedir. Ancak bu suçun yaptırımını uygulanmamakta, verilen ceza idari para cezasına çevrilerek suçu yapan kişi beraat ettirilmiştir. Bu durum madencilik faaliyeti yapan ruhsat sahiplerini cesaretlendirmekte ve orman alanlarının usulsüz kullanılmasına yol açmaktadır. Bu konudaki örneklerden biri de Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü'nün orman alanlarında izin vermiş olduğu madencilik çalışmalarında tespit edilmiştir. Örnek olayda pasa döküm sahası için izin verilen ormanlık sahanın GPS ile kontroller sırasında izin verilen sahanın dışına taşığı tespit edilmiştir. Konu ile ilgili dava açılmış mahkeme kararı sonucuna göre; 10 ay hapis cezasının 6.000 TL adli para cezasına dönüştürüldüğü bunun da 10 ay eşit taksite bölüneceğine karar verilmiştir.

#### 4. Sonuç ve Öneriler

Ülkemizde ormanlar, mülkiyetine bağlı olmaksızın Anayasa'nın emredici hükümlerine göre devletin denetimi ve gözetimi altındadır. Ancak özel sektörün ormanlardan yararlanması için, izin veren istisnai hükümlerin usul ve esaslarının düzenlendiği kanunlar görülmektedir. Bu izinlere göre yürütülen madencilik faaliyetlerinin büyük kısmı devlet ormanlarında işletilmektedir. Böylece orman arazilerini kullanma ve koruma dengesinin genelde ormanların aleyhine sonuçlandığı görülmektedir. Diğer tarafta orman arazilerinde madenlerden elde edilecek gelirler ülke çapında önemli olduğu, ancak ormanların madenler uğruna tahrip olması ve geri dönülmez etkisinin bulunması ormanların azalmasına ve bu sorunların yaşamımıza olumsuz etki yapacağı düşünülmektedir. Bunun sonucunda madencilik faaliyetlerinden elde edilen gelirlerin, ormanların sağladığı faydalardan üstün olup olmadığı konusunu tartışmaya açık hale getirmektedir.

Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü sınırları içinde yer alan ormanlık alanlarında verilen maden izinleri yıllara, izin türüne ve izin verildiği alana göre sınıflandırılarak tablolar halinde gösterilmiştir.

Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü'nün sorumluluk alanındaki ormanlık alanlarda 2004 yılı ve öncesinde 3.640.538,5 m<sup>2</sup> alanda 134 adet, 2005-2009 yılları arasında 8.630.510,09 m<sup>2</sup> alanda 441 adet, 2010-2015 yılları arasında 14.341.981,91 m<sup>2</sup> alanda 577 adet olup toplamda 2015 yılına kadar 26.613.030,5 m<sup>2</sup> alanda 1.152 adet maden arama ve işletme faaliyetleri izni verildiği Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü'nün evrakları incelenerek tespit edilmiştir. Eskişehir iline bağlı ormanlık alanlarda 2004 yılı ve öncesinde yılda ortalama 10 adet maden arama ve işletme faaliyetleri yapılması için izin verilirken, 2005 yılından sonra bu izin sayısı yılda ortalama 95 adet olduğu görülmektedir. Bu artış üzerinde yapılan yasal düzenlemelerin etkisi büyüktür.

Yapılan incelemeler sonucu, Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü sınırları içinde yer alan orman alanlarında verilen maden izinlerinin mevzuata uygun olduğu tespit edilmiştir. Maden çalışmalarının devam ettiği sahalarda düzenli olarak denetleme ve kontroller yapılmaktadır. Yasal düzenlemelere göre süresi dolan maden izin sahalarda ise rehabilite çalışmaları yapılmıştır. Bitme süresine göre bazı arazilerde toprak işleme çalışmalarına başlanmış olup bazılarında ise toprak işleme çalışmalarının sona erip ağaçlandırma çalışmalarının yapıldığı tespit edilmiştir. Yapılan bu rehabilite çalışmalarında amaç maden faaliyetleri yapılan sahaları iyileştirerek, sahalanın eski işlevine ulaşmalarını sağlamaktır. Yetkili kişilerle yapılan görüşmeler ve alanda yapılan gözlemler sonucu rehabilite çalışmalarının istenilen düzeyde olduğu ve zamanla alanların eski orman yetiştirme kapasitesine ulaşacağı anlaşılmıştır. Devam eden madencilik çalışmalarının yapıldığı maden sahaları ile maden izin süresi bitmesiyle rehabilite edilen sahalanın toprak işleme ve ağaçlandırma çalışmalarının fotoğraflarına da bu araştırmada yer verilmiştir. Devlet ormanlarında madencilik faaliyetleri yapılırken, ormanlar tahrip edilmeden üstün kamu yararı neticesinde koruma-kullanma dengesi kurularak yapılmalıdır. Bu sebeplerden dolayı ormanların korunmasını da gözeten Orman İdaresi tarafından madencilik izinlerinin verilmesi ve kontrollerinin yapılması uygun olacaktır. Maden izinlerinin bugün olduğu gibi gelecekte de devam edebilmesi ve ormanların en az zarar görebilmesinin sağlanması için yasal düzenlemelerin koruma-kullanma dengesi kurularak hazırlanması gerekmektedir. Yasal düzenlemeler ne kadar iyi olursa orman maden ilişkileri de o kadar yolunda gideceği düşünülmektedir.

## Not

Bu yayın Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde Eylül 2016 yılında kabul edilmiş “Devlet Ormanlarında Verilen Maden İzinlerinin Hukuksal Açıdan İncelenmesi (Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü Örneği)” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

## Kaynaklar

1. **Anon. (2016).** Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğüne Yapılan Maden İzin Müracaatlarında İstenen Evraklar, Eskişehir, 2016.
2. **Bilim M (2013).** Türkiye’de Orman Kaynaklarının Maden İşletmeciliğine Tahsisine İlişkin Çözümler. Yüksek Lisans Tezi, SDÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, Isparta, 139 s.
3. **Donath S, Militz H, Mai C (2004).** Wood Modification with Alkoxy Silanes. Wood Sci Technol, 38: 555-566.
4. **Cımdık Y, Acar C (2010).** Faaliyeti Bitmiş Taş Ocaklarının Yeniden Rehabilit Edilmesi ve Doğaya Kazandırılması, Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 11 (1):11-18 (2010).
5. **Coşkun A A (1999).** Türkiye’de Ormanlardan Yararlanmanın Yasal Esasları, İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri A, 49 (1), syf: 83-109.
6. **Coşkun A A (2009).** Madencinin Hukuk Zaferi (Madencilik Faaliyetleri İzin Yönetmeliğinde Yapılan Değişiklikler Üzerine). İstanbul, 5 s.
7. **Daşdemir İ (2011).** Ormanlık İşletme Ekonomisi. Bartın Üniversitesi Yayın No: 5, Orman Fakültesi Yayın No:3, Sürat Matbaacılık, Bartın, 407 s.
8. **Fanuscu E M (1999).** Bozulmuş Alanların Kentsel Kullanım Açısından Değerlendirme Olanakları (İstanbul Ağaçlı Yöresi açık maden alanı örneği). Doktora tezi, İÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İstanbul.
9. **Karakoç K (2004).** Osmanlı’dan Günümüze Maden Mevzuatı Ve Bor Madenciliği Özelleştirme ve Bor Politikaları Üzerine Düşünceler. 23-25 Eylül Uluslararası Bor Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Eskişehir, s. 17-28.
10. **Karal E Z (1988).** Büyük Osmanlı Tarihi. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s. 246-247, 456- 457, 389-390.
11. **Kartalkanat A (1991).** Cumhuriyet Döneminde Madenciliğimizin Gelişimi ve Türkiye Madencilik Politikası. MTA Genel Müdürlüğü, Maden Etüd ve Arama Dairesi, Ankara, s. 17.
12. **Kepek Y (1987).** Gelişimi, Üretim Yapısı ve Sorunlarıyla Türkiye Ekonomisi. 4. basım, Teori Yayınları, Ankara, 10 s.
13. **Kuruç B (1935).** Belgelerle Türkiye İktisat Politikası. 1. Cilt (1929-1932), agk, s. 38-39.
14. **Kuruç B (1987).** Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi. Bilgi Yayınevi, Ankara, 143 s.
15. **Kuruç B (1988).** Belgelerle Türkiye İktisat Politikası. 1. Cilt (1929-1932), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 569, Ankara, 37 s.
16. **OGM (2015).** Türkiye Orman Varlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü yayını.
17. **Sencer M (1973).** Osmanlı Toplum Yapısı. Yöntem Yayınları: 1973, İstanbul, 330 s.
18. **Şentürk (Gençay) G, Birben Ü (2007).** Orman Alanlarında Madencilik Faaliyetlerinin Hukuksal Boyutlarının İncelenmesi. Türkiye Poster Bildiri Kitabı, İstanbul, s. 17-19.
19. **Uzun O ve Bollukcu P (2009).** Bartın Merkez İlçe Sınırları İçinde Yer Alan Açık Ocak İşletmelerinin Peyzaj Onarımı-Biyolojik Onarım Açısından Değerlendirilmesi. Bartın Orman Fakültesi Dergisi I. Ulusal Batı Karadeniz Ormanlık Kongresi Bildiriler Kitabı, Özel Sayı, ISSN: 1302-0943, Cilt II, Bartın, s. 481-500.
20. **URL-1 (2013).** <http://madenler-ve-enerji-kaynaklari.nedir.org/> Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2013.
21. **URL-2 (2005).** <http://www.maden.org.tr/yeni3/madenkanunu/tasocaklarinizamnamesi.htm>, Maden Mühendisleri Odası, Taşocakları Nizamnamesi, 6 Eylül 2005.
22. **URL-3 (2016).** [www.eskisehrirobm.ogm.gov.tr/Sayfalar/Kurulusumuz/GenelBilgiler.aspx](http://www.eskisehrirobm.ogm.gov.tr/Sayfalar/Kurulusumuz/GenelBilgiler.aspx), Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü, 2016.
23. **URL-4 (2016).** [www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140418-12.htm](http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140418-12.htm), 6831 sayılı Orman Kanunu Mevzuatı, 18 Nisan 2014.
24. **URL-5 (2016).** [www.mta.gov.tr/Eskisehir\\_Madenler](http://www.mta.gov.tr/Eskisehir_Madenler), MTA Genel Müdürlüğü, Eskişehir Madenler, 10 Şubat 2016.
25. **URL-6 (2014).** <http://www.cem.gov.tr/erozyon/Files/000/Maden%20Sahalar%C4%B1%20Rehabilitasyon%20Eylem%20Plan%C4%B1%20-%202010.04.2014%20-.pdf>
26. **URL-7 (2011).** [egecep.org.tr/userfiles/file/çalıştay.pdf](http://egecep.org.tr/userfiles/file/çalıştay.pdf), Türkiye Ormanlılar Derneği Ormancılığımızda Yasal Sorunlar-Çözüm Önerileri Çalıştayı, Antalya, 14-17 Mart 2011.